

ОСОБЛИВОСТІ ОБЧИСЛЕННЯ СТРОКІВ У СПРАВАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИБОРЧИМ ПРОЦЕСОМ ТА ПРОЦЕСОМ РЕФЕРЕНДУМУ

Постановка проблеми. Виборче право є основоположним елементом демократії, який забезпечує громадянам можливість реалізувати своє право на участь у політичному житті країни. Ефективне функціонування виборчого процесу значною мірою залежить від правового регулювання вирішення виборчих спорів, що виникають у ході підготовки та проведення виборів. Однією з ключових складових цього регулювання є встановлення строків звернення до суду з позовними заявами про вирішення виборчих спорів.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю забезпечення справедливості та ефективності виборчого процесу в Україні. Строки подання позовних заяв мають суттєвий вплив на можливість своєчасного вирішення виборчих спорів і, відповідно, на легітимність виборів та довіру громадян до їх результатів. Наразі, законодавче регулювання строків звернення до суду містить низку специфічних особливостей, які потребують детального аналізу та вдосконалення для забезпечення балансу між оперативністю судового розгляду і захистом прав учасників виборчого процесу.

Після проведення останніх виборів Президента та народних депутатів України в 2019 році, станом на кінець року у Єдиному державному реєстрі судових рішень у категорії справ «Справи щодо виборчого процесу та референдуму» знаходилось 3038 документів, з яких 1020 постанов та рішень. Що свідчить про вагоме значення даної категорії справ в адміністративному судочинстві, та зумовлює додаткову актуальність питання особливості обчислення строків у справах,

пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму [1].

На теперішній час в нашій державі продовжує діяти правовий режим воєнного стану. В той же час, Україна має міжнародні зобов'язання щодо забезпечення демократичних процесів навіть під час надзвичайних ситуацій. Дослідження та впровадження відповідних змін у законодавство дозволить Україні дотримуватися цих зобов'язань, зберігаючи міжнародну репутацію, та провести чесні та прозорі вибори як тільки безпекова ситуація буде дозволяти це зробити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика обчислення строків у справах, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму, як складовий елемент розуміння та вивчення широкого явища адміністративного судочинства частково ставали предметом вивчення у працях таких вчених адміністративістів, як О. М. Бандурка, В. М. Бевзенко, Ю. П. Битяк, Е. Ф. Демський, С. В. Ківалов, В. К. Колпаков, І. Б. Коліушко, В. П. Кононець, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, Р. О. Куйбіда, Т. П. Мінка, Р. В. Миронюк, Р. С. Мельник, О. М. Пасенюк, Ю. С. Педько, О. П. Рябченко, М. І. Смокович, М. М. Тищенко та інші. Водночас дослідження строки подання та розгляду позовних заяв адміністративними судами зазначеної категорії публічно-правових спорів під час дії правового режиму воєнного стану залишається недослідженим.

Метою даної статті є аналіз чинного законодавства щодо строків звернення до суду з позовними заявами у виборчих справах, виявлення його недоліків та розробка

пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Питання строків звернення до адміністративного суду регламентується статтею 122 Кодексу адміністративного судочинства України (КАС), яка визначає загальні положення для цього питання в адміністративному судочинстві [2]. Ця стаття є бланкетною за своєю правовою природою, оскільки дозволяє врегулювати строки звернення до адміністративного суду іншими законами або нормами КАС України.

Зазначена 122 стаття КАС України виступає як загальна норма, що може бути замінена спеціальними нормами інших законодавчих актів або положеннями самого Кодексу адміністративного судочинства. Зазначена правнича техніка забезпечує гнучкість правового регулювання, дозволяючи враховувати специфіку окремих категорій справ та відповідним чином коригувати строки звернення до адміністративного суду.

Наприклад, в окремих випадках законодавець може передбачити скорочені строки для розгляду певних адміністративних справ, які потребують оперативного вирішення, або ж навпаки, подовжені строки для справ, що потребують більш тривалого збору доказів або здійснення складних процедур. У таких випадках положення статті 122 КАС України не застосовуються, і перевага надається спеціальним нормам, які забезпечують оптимальні умови для розгляду відповідних справ.

Згідно зі статтею 122 КАС України, строк для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється в шість місяців, які обчислюються з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів, якщо не визначено інше. Це означає, що норми інших законів або інші норми цього Кодексу щодо строків звернення до суду мають пріоритет над приписами статті 122 КАС України. Тобто, якщо для певної категорії справ законом або Кодексом адміністративного судочинства передба-

чено інший строк звернення до суду, ніж встановлений статтею 122 КАС, застосовуються строки, визначені іншими законодавчими приписами.

Отже, система строків звернення до адміністративного суду в Україні має ієрархічну структуру, де загальні положення статті 122 КАС України виконують роль основи, але можуть бути змінені або доповнені більш спеціалізованими нормами. Це сприяє ефективності та адаптивності адміністративного судочинства, забезпечуючи захист прав, свобод та інтересів осіб у відповідності до конкретних обставин кожної справи [3, с. 117–121].

Строки подання позовної заяви у виборчих спорах, розгляду таких справ, подання апеляційної скарги та граничного розгляду справ регулюються спеціальними положеннями статей 270, 273–278 КАС України. Ці положення мають пріоритет над загальними нормами КАС України при вирішенні виборчих спорів.

Закони про вибори можуть встановлювати інші строки для подання позовної заяви, здійснення процесуальних дій судом та розгляду справи. Такі норми є спеціальними щодо КАС України, але під час вирішення виборчих спорів пріоритет надається нормам, прийнятим пізніше, за винятком випадків, коли раніше прийнята норма визначає права учасників виборчого процесу і її дія не зупинена [4, с. 133–136].

Правила частин 2–10 статті 120 КАС України не застосовуються до обчислення строків, встановлених статтями 273–277 КАС України. Строки, визначені цими статтями, обчислюються календарними днями і годинами та починаються з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано їх початок (ч. 1 ст. 120 КАС України) [2].

Строк подання позовної заяви у виборчому спорі регламентується частинами 6–8 статті 273 КАС України. Загальний строк для подання позовної заяви до адміністративного

суду щодо вирішення виборчого спору становить п'ять днів з дня прийняття рішення, вчинення дії або допущення бездіяльності (ч. 6 ст. 273 КАС України).

Частина 8 статті 273 КАС України передбачає спеціальний дводенний строк для подання позовних заяв щодо рішень, дій чи бездіяльності дільничної виборчої комісії, дільничної комісії з референдуму, та їхніх членів, які мали місце у день голосування, під час підрахунку голосів та встановлення результатів голосування на дільниці.

Варто звернути увагу, що дводенний строк, встановлений частиною восьмою статті 273 КАС України, застосовується лише до рішень, дій чи бездіяльності дільничної виборчої комісії, дільничної комісії з референдуму та їхніх членів, які мали місце в день голосування, під час підрахунку голосів та встановлення результатів голосування на дільниці.

Для подання позовних заяв стосовно рішень, дій чи бездіяльності інших виборчих комісій, комісій з референдуму та їхніх членів діє п'ятиденний строк, визначений частиною шостою статті 273 КАС України.

День прийняття рішення, вчинення дії та останній день встановленого законом строку, в який мало бути вчинено дію або прийнято рішення, не враховується при обчисленні строків на подання позовної заяви (ч. 1 ст. 120, ч.ч. 1, 4 ст. 270 КАС України) [2].

Таким чином, регулювання строків подання позовних заяв у виборчих спорах має значну специфіку, що обумовлюється необхідністю оперативного розгляду таких справ для забезпечення законності виборчого процесу. Особливі строки, встановлені для виборчих спорів, підкреслюють важливість швидкого вирішення конфліктів, пов'язаних з виборами, з метою недопущення затягування процесу та забезпечення справедливості.

Детальне визначення строків для різних категорій виборчих спорів, таких як загальні п'ятиденні строки та спеціальні дводенні строки для певних випадків, дозволяє враховувати різні обставини і специфіку кожної

справи. Це сприяє підвищенню ефективності судового розгляду та захисту прав учасників виборчого процесу [5].

Встановлення чітких строків подання позовів у виборчих спорах сприяє передбачуваності правозастосовчої практики. Учасники виборчого процесу заздалегідь знають, у які строки вони можуть звертатися до суду для захисту своїх прав та інтересів, що сприяє зниженню напруги та конфліктності в суспільстві під час виборів. Регламентація строків подання позовних заяв у виборчих спорах забезпечує оперативність, ефективність та справедливість судового розгляду, що в свою чергу сприяє зміцненню демократичних процесів у державі.

Важливим аспектом є те, що законодавець чітко розмежує строки для різних типів виборчих комісій і їхніх рішень. Це запобігає можливим маніпуляціям та зловживанням строками, забезпечуючи рівність всіх учасників процесу. Крім того, застосування правил обчислення строків, що не враховують день прийняття рішення, вчинення дії та останній день строку, сприяє більш точному визначенню термінів подання позовних заяв. Це допомагає уникнути непорозумінь і помилок, що можуть виникнути внаслідок неправильного обчислення строків [6, с. 142–147].

Слід зазначити, що пріоритетність норм, прийнятих пізніше, також відіграє важливу роль у вирішенні виборчих спорів. Це забезпечує актуальність правового регулювання та його відповідність сучасним умовам і вимогам [7, с. 66–75].

Отже, система строків подання позовних заяв у виборчих спорах, визначена КАС України та іншими законами, є важливим елементом забезпечення ефективного і справедливого судочинства в сфері виборів. Вона враховує особливості виборчого процесу та сприяє швидкому і об'єктивному вирішенню спорів, що виникають у цій сфері, захищаючи права та інтереси учасників виборчого процесу.

Строк звернення до суду з позовною заявою про вирішення виборчого спору має свої

особливості щодо його закінчення. Позовні заяви щодо рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії або її членів, що відбулися до дня голосування, можуть бути подані до адміністративного суду у п'ятиденний строк, але не пізніше 22 години дня, що передує дню голосування (ч. 7 ст. 273 КАС України) [2].

Таким чином, подання позовних заяв щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів виборчого процесу, які відбулися до дня голосування та вчинені менше як за п'ять днів до цього дня, можливе лише до 22 години дня, що передує дню голосування.

Схоже правове регулювання встановлює граничний строк на звернення до суду у виборчих справах щодо уточнення списку виборців, включаючи питання включення або виключення зі списку себе особисто чи інших осіб. Зокрема, відповідно до ч. 3 ст. 274 КАС України, таку позовну заяву можна подати не пізніше ніж за два дні до дня голосування.

Ці граничні строки подання позовної заяви позбавляють позивача права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності, які були вчинені відповідними суб'єктами раніше зазначених строків. Тобто, позовні заяви, подані після вказаних граничних строків, залишаються без розгляду (ч. 5 ст. 270 КАС України).

Такі обмеження щодо строків подання позовних заяв у виборчих справах мають важливе значення для забезпечення оперативності та ефективності виборчого процесу. Встановлення чітких граничних строків сприяє своєчасному вирішенню виборчих спорів, що є критично важливим для забезпечення легітимності виборів та довіри до їх результатів.

Однак, з іншого боку, такі жорсткі строки можуть створювати певні труднощі для позивачів, особливо якщо порушення були виявлені в останній момент або якщо об'єктивні обставини перешкодили своєчасному зверненню до суду. Це може призвести до ситуацій, коли потенційно обґрунтовані позови залишаються без розгляду через пропущення строків.

З огляду на це, важливо, щоб законодавство передбачало механізми для захисту прав вибор-

ців та інших учасників виборчого процесу, які зазнали порушень. Наприклад, можливість відновлення пропущеного строку у випадках, коли затримка подання позовної заяви була зумовлена об'єктивними причинами, може стати важливим інструментом для забезпечення справедливості виборчого процесу [8].

Таким чином, ефективне функціонування виборчого правосуддя вимагає балансу між необхідністю оперативного вирішення спорів та забезпеченням права на судовий захист усіх учасників виборчого процесу [9]. Вдосконалення законодавства у цій сфері, а також підвищення правової обізнаності громадян і їхньої здатності оперативно реагувати на виборчі порушення, є ключовими факторами для досягнення цієї мети.

Висновки. Дослідження особливостей строків звернення до суду з позовними заявами про вирішення виборчих спорів дозволяє зробити кілька важливих висновків. По-перше, чітке визначення строків подання позовних заяв у виборчих справах є необхідним для забезпечення оперативності та ефективності виборчого процесу. Це сприяє своєчасному вирішенню спорів і підтримці легітимності результатів виборів. По-друге, жорсткі строки подання позовних заяв можуть створювати певні труднощі для позивачів, особливо у випадках, коли порушення були виявлені в останній момент або об'єктивні обставини перешкодили своєчасному зверненню до суду. Це може призвести до залишення обґрунтованих позовів без розгляду. Третій висновок полягає у необхідності передбачення у чинному процесуальному законодавстві механізмів відновлення пропущених строків для захисту прав виборців та інших учасників виборчого процесу. Четвертий аспект полягає у важливості досягнення балансу між оперативністю вирішення спорів і забезпеченням права на судовий захист усіх учасників виборчого процесу. Законодавче вдосконалення та підвищення правової обізнаності громадян є ключовими факторами для досягнення цього балансу. Нарешті,

результати дослідження свідчать про необхідність вдосконалення виборчого законодавства, зокрема, в частині регулювання строків подання позовних заяв і механізмів їх відновлення. Це дозволить підвищити ефективність правового захисту у виборчих спорах і зміц-

нити довіру до виборчого процесу. Впровадження запропонованих змін до виборчого законодавства та розвиток правової культури у суспільстві сприятимуть зміцненню демократичних інститутів і забезпеченню верховенства права в Україні.

Анотація

Наукова стаття присвячена дослідженню питання строків звернення до суду з позовними заявами у виборчих справах, що є важливим аспектом забезпечення справедливості та ефективності виборчого процесу. Актуальність теми зумовлена необхідністю удосконалення правового регулювання для підтримки легітимності виборів і довіри громадян до їх результатів. У статті розглядаються особливості законодавчого регулювання строків подання позовних заяв, аналізується їх вплив на можливість своєчасного вирішення виборчих спорів та захист прав учасників виборчого процесу.

У статті констатується, що строк подання позовних заяв у виборчих справах має критичне значення для забезпечення оперативного та справедливого вирішення виборчих спорів. Наразі чинне законодавство України встановлює жорсткі строки, які обмежують можливість подання позовних заяв щодо рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії або її членів. Це може призвести до ситуацій, коли обґрунтовані позови залишаються без розгляду через пропущення строків, що негативно впливає на права позивачів та загальну довіру до виборчого процесу.

Обґрунтовується позиція, що для забезпечення ефективного захисту прав учасників виборчого процесу необхідно передбачити механізми відновлення пропущених строків подання позовних заяв у виборчих справах. Затримка подання позовної заяви часто зумовлена об'єктивними причинами, такими як пізнє виявлення порушень або інші непередбачувані обставини. Впровадження таких механізмів сприятиме забезпеченню справедливості у виборчому процесі та підвищенню довіри громадян до системи виборчого правосуддя. Крім того, необхідно удосконалити законодавство щодо строків подання позовних заяв у виборчих справах, щоб збалансувати оперативність судового розгляду та захист прав позивачів.

Робиться висновок, що ефективне функціонування виборчого правосуддя вимагає досягнення балансу між необхідністю оперативного вирішення спорів та забезпеченням права на судовий захист усіх учасників виборчого процесу. Для цього необхідно вдосконалити виборче законодавство, зокрема в частині регулювання строків подання позовних заяв і механізмів їх відновлення. Це дозволить підвищити ефективність правового захисту у виборчих справах, зміцнити демократичні інститути та забезпечити верховенство права в Україні. Розвиток правової культури у суспільстві та підвищення правової обізнаності громадян також є ключовими факторами для досягнення цієї мети.

Ключові слова: адміністративне судочинство, спрощене провадження, форма правосуддя, провадження, публічно-правовий спір, юрисдикція, адміністративна юрисдикція, суд, процес.

Kozhevnykov A.Yu. Features of calculating deadlines in cases related to the electoral process and the referendum process

Summary

The scientific article is devoted to the study of the issue of deadlines for applying to the court with claims in electoral cases, which is an important aspect of ensuring the fairness and effectiveness of the electoral process. The relevance of the topic is due to the need to improve legal regulation to maintain the legitimacy of elections and citizens' confidence in their results. The article discusses the specifics of legislative regulation of the deadline for filing claims, analyzes their impact on the

possibility of timely resolution of electoral disputes and protection of the rights of participants in the electoral process.

The article states that the deadline for filing claims in electoral cases is critical for ensuring prompt and fair resolution of electoral disputes. Currently, the current legislation of Ukraine sets strict deadlines that limit the possibility of filing claims regarding decisions, actions or omissions of the Election Commission or its members. This can lead to situations where justified claims are left without consideration due to missed deadlines, which negatively affects the rights of plaintiffs and overall confidence in the electoral process.

The article substantiates the position that in order to ensure effective protection of the rights of participants in the electoral process, it is necessary to provide mechanisms for restoring missed deadlines for filing claims in electoral cases. The delay in filing a claim is often due to objective reasons, such as late detection of violations or other unforeseen circumstances. The introduction of such mechanisms will help ensure justice in the electoral process and increase citizens' confidence in the electoral justice system. In addition, it is necessary to improve the legislation on the time frame for filing claims in electoral cases in order to balance the speed of judicial proceedings and the protection of plaintiffs' rights.

It is concluded that the effective functioning of electoral justice requires achieving a balance between the need for prompt dispute resolution and ensuring the right to judicial protection of all participants in the electoral process. To do this, it is necessary to improve the electoral legislation, in particular in terms of regulating the time frame for filing claims and mechanisms for their restoration. This will increase the effectiveness of legal protection in electoral cases, strengthen democratic institutions and ensure the rule of law in Ukraine. The development of legal culture in society and raising legal awareness of citizens are also key factors for achieving this goal.

Key words: administrative proceedings, simplified proceedings, form of justice, proceedings, public law dispute, jurisdiction, administrative jurisdiction, court, process.

Список використаних джерел:

1. Мохончук Б., Романюк П., Цуркан М. Огляд судової практики з розгляду спорів щодо виборів та виборчих правопорушень в Україні: за результатами президентських та парламентських виборів 2019 року./ за ред. М. Цуркана Київ: "АК-Group", 2020. 147 с.
2. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–37. Ст. 446.
3. Вовк В. Вплив характеру адміністративних справ на процесуальну форму адміністративного судочинства. *Juris Europensis Scientia*. 2020. № 4. С. 117–121.
4. Маруліна Л. О. Сутність та форми позовного провадження в адміністративному судочинстві України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 4. С. 133–136.
5. Капинос О. В. Теоретико-правові засади функціонування адміністративного судочинства в Україні : дис. : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 312 с.
6. Kononets V. P. Practice of application by administrative courts of legislation in cases of appeals of decisions, actions or inaction of state executor. *KELM*. 2020. № 6. С. 142–147.
7. Ярошенко А. С., Костенко О. М. Визнання судом недійсними фіктивних договорів дарування, укладених з метою приховання майна боржника: проблеми формування єдиної правозастосовної практики. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 148. С. 66–75.
8. Корчинський О. І. Правові засади організації адміністративного судочинства в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2018. 185 с.
9. Манн Т., Мельник Р., Бевзенко В., Комзюк А. Адміністративний процес: загальна частина (Федеративна Республіка Німеччина, Україна) : науково-практичний посібник / пер. та адапт. з нім. Р. Мельника ; за заг. ред. В. Бевзенка. Київ : Алерта, 2013. 308 с.